

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yenidoğan Tarama Programı Hakkında Annelerin Bilgi ve Tutumlarına Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Factors Affecting Mother's Knowledge and Attitudes About Newborn Screening

Burcu Bakırlıoğlu¹  Bengü Çetinkaya¹ 

¹Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 15/02/2022

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 06/10/2022

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 01/09/2023

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada annelerin Yenidoğan Metabolik ve Endokrin Hastalık Tarama Programı'na (NTP) ilişkin bilgi ve tutumlarını değerlendirmek ve etki eden faktörleri incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Bir hastanesinin Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinde tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde yürütülen bu çalışmanın örneklemini postpartum dönemdeki 88 anne oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Tanıtıcı Bilgi Formu ve Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistikler, lineer regresyon analizi ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Annelerin yaş ortalaması 29.10±4.99 olup %64.8'inin multipar olduğu tespit edilmiştir. Annelerin %81.8'inin tarama testleri hakkında bilgisi olduğu, %23'ünün ise sağlık çalışanları dışında farklı bir kaynaktan bilgi aldıkları tespit edilmiştir. Uygulanan ölçeğin toplam puan ortalaması 19.94±4.06 iken, sadece anne yaşının ölçek puanını etkilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda annelerin tutumuyla ölçek toplam puan ortalaması arasında güçlü düzeyde ilişki ($r=0.854$, $p=0.000$) olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Çalışmada annelerin yenidoğan tarama programları hakkında bilgi ve tutumlarının iyi olduğu ancak istenilen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne, bilgi, hemşirelik, tutum, yenidoğan taraması

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to evaluate the knowledge and attitudes of mothers about the Neonatal Metabolic and Endocrine Disease Screening Program and also to examine the influencing factors.

Methods: The sample group of this descriptive and cross-sectional study, which was conducted in the Gynecology and Obstetrics Clinic of a hospital, consisted of 88 postpartum mothers. The survey was used to collect data. Linear regression analysis and Pearson correlation analysis were used in the analysis of the data.

Result: The mean age of the mothers was 29.10±4.99 years, and 64.8% of them were found to be multiparous. It was determined that 81.8% of the mothers had knowledge about screening tests, and 23% of them received information from a different source other than healthcare professionals. While the total mean score of the applied scale was 19.94±4.06, it was determined that only the age of the mother affected the scale score. At the same time, it was determined that there was a strong correlation ($r=0.854$, $p=0.000$) between the attitudes of the mothers and the scale total score average.

Conclusion: In the study, it was concluded that the knowledge and attitudes of the mothers about newborn screening programs were good, but not at the desired level.

Keywords: Attitude, knowledge, mother, neonatal screening, nursing

ORCID IDs of the authors: BK: 0000-0002-9368-6798; BG: 0000-0003-0216-8520

Sorumlu yazar/Corresponding author: Burcu Bakırlıoğlu

Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: burcu_bkrl@icloud.com

Atıf/Citation: Bakırlıoğlu B, Çetinkaya B. (2023). Yenidoğan tarama programı hakkında annelerin bilgi ve tutumlarına etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 6(2), 311-318. DOI:10.38108/ouhcd.1073792



Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Yenidoğan metabolik ve endokrin hastalık tarama programı (NTP) ciddi ancak potansiyel olarak tedavi edilebilir sorunu olan bebekleri tespit etmek için tüm yenidoğanlara uygulanmaktadır. NTP'nin amacı kesin sonuçlar sağlamak yerine, hangi yenidoğanlara daha fazla test gerektirdiğini belirlemektir (van Dijk ve ark., 2021). Tarama programının bir sağlık sorunu tanısı alan yenidoğanlarda daha iyi bir prognoz sağlaması, gelecekteki bozuklukları önlemesi veya hafifletmesi, morbidite ve mortalite yükünü azaltması beklenmektedir (Mallmann ve ark., 2020). Tandem kütle spektrometrisi gibi teknolojik gelişmeler, yenidoğanlardan alınan kan örneklerinden tespit edilebilecek hastalıkların sayısının artışı sağlamıştır ve genetik alanında devam eden araştırmalar, doğumda tespit edilebilecek hastalıkların sayısında artışa yol açmayı vaat etmektedir (Wilcken ve ark., 2003).

NTP tüm gelişmiş ülkelerde sağlık sistemine dahil edilmiştir. Ancak, hastalıkla ilgili mevcut tedavi olanakları, hastalığın prevalansı gibi faktörler göz önüne alındığında tarama programına dahil edilen hastalık türleri dünya çapında çeşitlilik göstermektedir (Padilla ve ark., 2012; Therrell ve ark., 2015). Ülkemizde ise 1987 yılında Fenilketonüri ile başlayan NTP 2006 yılında Konjenital Hipotiroidi, 2008 yılında Biyotidinaz eksikliği, 2015 yılında Kistik Fibrozis taramaları eklenerek uygulanmaya devam edilmiştir. 2017 yılında Konjenital Adrenal Hiperplazi taraması, son olarak 2022 tarihi itibarıyla de Spinal Müsküler Atrofi (SMA) paneli eklenmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2022).

Girişimsel uygulamalar çoğu zaman yenidoğanlar için ağırlı işlemler olduğu için annelerin kaygı düzeyinde artışa neden olabilir (Alan ve Alpar., 2020). Ebeveynlerin tarama programıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olması daha düşük kaygı düzeyine, pozitif veya yanlış pozitif bir tarama sonucu durumunda ebeveyn sıkıntısının daha az olmasına yardımcı olacaktır (Gurian ve ark., 2006; Tluczek ve ark., 2009). NTP ilk pozitif sonuçtan sonra hemen takibi kolaylaştırabilir ve potansiyel psikososyal zararları azaltabilir (Araia ve ark., 2012; Campbell ve Rose, 2004). NTP ile ilgili eğitim programları, topuk kanı örneği almak için uygun zamanlama, sonuçları ailelere bildirirken kullanılan iletişim kanalı ve ailelere uygun yaklaşım hemşirelerin görevleri arasındadır. Yapılan araştırmalarda doğum öncesi dönemin eğitim için en uygun zaman olduğu tespit edilmiş, sağlık çalışanı-

hasta iletişim yaklaşımının ve kanalının, ebeveynlerin olumlu NTP sonuçlarına olumsuz tepkilerini şiddetlendirebileceği veya hafifletebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Davis ve ark., 2006; IJzebrink ve ark., 2021; Salm ve ark., 2012). Bu bilgilerden yola çıkarak postpartum dönemdeki annelerin NTP ilgili bilgi-tutumlarını ve buna etki eden faktörleri belirlemek, yanlış ya da eksik bilgiye sahip annelerde problemleri tanımlayabilmek amacıyla çalışma planlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Tasarımı

Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Türkiye'nin batısında bulunan bir il merkezindeki hastanenin Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinde 15 Kasım-15 Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın yapıldığı serviste bir aylık süreçte doğum yapan anneler evreni, dahil edilme kriterlerini karşılayan tüm anneler örnekleme oluşturdu. Araştırmanın yapıldığı hastanenin Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinde belirtilen süre boyunca 97 doğum gerçekleşmiştir. 2 anne çalışmayı kabul etmediği için 5 annenin bebeği prematüre doğduğu için ve 2 anne iletişim problemleri nedeniyle çalışmaya dahil edilmedi. Araştırmanın örneklemini toplam 88 anne oluşturdu.

Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri

15 Kasım-15 Aralık 2021 tarihleri arasında doğum yapan, doğumdan sonraki ilk 24-72. saatler arasında olan, sağlıklı, term bebeği olan, 18 yaşından büyük, iletişim problemi olmayan, okuduğunu anlayabilen anneler çalışmaya dahil edildi. Bebeği prematüre olan ya da herhangi bir sebepten dolayı yenidoğan yoğun bakım ünitesine alınan bebeklerin annesi, okur yazar olmayan ya da çalışmaya katılmayı kabul etmeyen anneler çalışmaya dahil edilmedi.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği" kullanıldı.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelemesi sonucu oluşturulan bu form iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde anne yaşı, eğitimi gibi sosyodemografik sorulardan oluşan 5 madde, ikinci bölümde tarama programıyla ilgili bilgi alma

durumu, bilgi aldığı kişi, bilgi alma zamanı gibi sorulardan oluşan 5 madde vardır.

Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği

Newcomb tarafından oluşturulan ölçeğin 2020 yılında Erbay ve Yıldız tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. 13 madde ve 3 alt boyuttan oluşan ölçeğin toplam puanı 0-52 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe annelerin bilgi ve tutumları azalmaktadır (Erbay ve Yıldız, 2020; Newcomb ve ark., 2013). Geçerlik güvenirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.69 (Erbay ve Yıldız, 2020), iken bu çalışmada 0.65 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmaya katılmayı kabul eden annelerden araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplandı. Tüm anket sorularının cevaplanması her bir anne için yaklaşık 10-15 dakika sürdü.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 25.0 (IBM SPSS Statistics 25 software (Armonk, NY: IBM Corp.) paket programıyla analiz edildi. Normallik dağılımına uygunluk kurtosis ve skewness değerleri dikkate alınarak belirlendi. Sürekli değişkenler ortalama, standart sapma; kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak verildi. Sayısal veriler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson korelasyon analizleri, ölçek puanına etki eden faktörler lineer regresyon analiziyle incelendi. Sonuçlar % 95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

Bulgular

Bu çalışmada annelerin yaş ortalaması 29.10 ± 4.99 olup, %62.5'i çalışan annelerden oluşmaktadır. Annelerin %31.8'i lise mezunu olup, %92'si çekirdek ailede ve hepsinin eşiyile birlikte yaşadığı belirlendi. Çalışma yapılan popülasyonun %81.8'inin tarama testleriyle ilgili bilgisi olduğu görülürken, annelerin %23'ünün sağlık çalışanı dışında bir kaynaktan bilgi edindiği bulundu (Tablo 1).

Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği toplam puan ortalaması 19.94 ± 4.06 iken anne tutumu alt boyutunun toplam puan ortalaması 7.04 ± 2.23 , kavramlar alt boyutunun puan ortalaması 5.45 ± 1.88 , anne bilgi durumu alt boyutunun puan ortalaması 7.44 ± 1.69 olarak bulundu (Tablo 2).

Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği ve alt boyutlarına etki eden

faktörler incelendiğinde yalnızca anne yaşının ölçekten alınan toplam puanın ve kavramlar alt boyutunun yordayıcısı olduğu bulundu (sırasıyla; $\beta = -0.291$, $p = 0.007$; $\beta = -0.337$, $p = 0.002$) (Tablo 3). Anne yaşı arttıkça Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği toplam puanının 0.291 birim azaldığı tespit edildi.

Tablo 1. Annelerin tanıtıcı özelliklerine ait bulguların dağılımı

	n	%
Anne yaşı (X ± SS) (min-max)	29.10±4.99 19-40	
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	33	37.5
Çalışmıyor	55	62.5
Anne eğitim durumu		
İlköğretim	18	20.4
Ortaöğretim	18	20.4
Lise	28	31.8
Üniversite ve üzeri	24	27.4
Aile tipi		
Çekirdek aile	81	92.0
Geniş aile	7	8.0
Ebeveynler birlikte mi yaşıyor		
Evet	88	100.0
Hayır	-	-
Gelir düzeyi		
Gelir giderden az	44	50.0
Gelir gidere eşit	41	46.6
Gelir giderden fazla	3	3.4
Kaçıncı doğumunuz		
Primipar	31	35.2
Multipar	57	64.8
Tarama testleri hakkında bilgi durumu		
Evet, bilgim var	72	81.8
Hayır, bilgim yok	16	18.2
Bilgi edinilen kaynak		
İnternet	10	13.9
Akraba/arkadaş	7	9.7
Sağlık çalışanı	55	76.4
Bilgiyi ne zaman öğrendiniz* (n=71)		
Doğumdan önce	70	98.6
Doğumdan sonra	1	1.4
Hangi hastalıkların tarandığını bilme durumu		
Bilmiyor	81	92.0
Biliyor	3	3.4
Kısmen biliyor	4	4.6

X: Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum
*Kayıp veri

Tablo 2. Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği ve alt boyutlarının toplam puan ortalamaları

	Min	Max	X ±SS
Anne tutumu	1.0	13.0	7.04 ±2.23
Kavramlar	0.0	9.0	5.45 ± 1.88
Bilgi Durumu	2.0	11.0	7.44 ±1.69
Toplam puan	9.0	30.0	19.94 ±4.06

X: Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum

Annelerin doğum sayısı, bilgi durumu, bilgi kaynağı, bilgiyi öğrenme zamanı, hangi hastalıkların tarandığını bilme durumunun Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği'nin ve alt boyutlarının birer yordayıcısı olmadığı saptandı (Tablo 4).

Korelasyon analizi incelendiğinde Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği toplam puanı ile anne tutumu arasında güçlü düzeyde pozitif yönde ($r=0.854$, $p=0.000$), kavramlar ve annelerin bilgi durumu alt boyutlarının orta düzeyde pozitif yönde (sırasıyla; $r=0.576$ $p=0.000$; $r=0.621$ $p=0.000$) ilişkinin olduğu belirlendi (Tablo 5).

Tablo 3. Annelerin sosyodemografik özellikleri ile Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının korelasyonu: Lineer regresyon analizi

	Toplam Puan			Anne tutumu			Kavramlar			Annelerin Bilgi Durumu		
	B	t	p	β	t	p	β	t	p	β	t	p
Anne yaşı	-0.291	-2.756	0.007	-0.156	-1.415	0.161	-0.337	-3.166	0.002	-0.115	-1.081	0.283
Anne çalışma durumu	-0.042	-0.349	0.728	-0.066	-0.805	0.423	0.079	0.655	0.514	-0.055	-0.453	0.652
Anne eğitim düzeyi	-0.153	-1.272	0.207	-0.012	-0.334	0.739	-0.082	-0.677	0.500	-0.220	-1.812	0.074
Aile tipi	-0.047	-0.442	0.660	0.011	0.174	0.862	0.009	0.079	0.937	-0.149	-1.377	0.172
Gelir düzeyi	-0.217	-1.884	0.063	-0.139	-1.819	0.072	-0.015	-0.128	0.899	-0.213	-1.838	0.070
Model uyumu	R=0.367 Adjusted R ² =0.082 F=2.558			R=0.246 Adjusted R ² =0.03 F=1.057			R=0.346 Adjusted R ² =0.066 F=2.227			R=0.346 Adjusted R ² =0.066 F=2.223		

Tablo 4. Annelerin diğer bilgileri ile Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının korelasyonu: Lineer regresyon analizi

	Toplam Puan			Anne tutumu			Kavramlar			Annelerin Bilgi Durumu		
	β	t	p	β	t	p	β	t	p	β	T	p
Doğum sayısı	0.110	-0.810	0.420	-0.161	-1.173	0.224	-0.031	-0.228	0.821	-0.016	-0.113	0.911
Bilgi durumu	0.188	1.016	0.312	0.053	0.284	0.777	0.326	1.753	0.083	0.017	0.090	0.928
Bilgi kaynağı	0.010	0.612	0.401	0.050	0.282	0.778	-0.142	-0.802	0.425	0.092	0.508	0.613
Bilgiyi öğrenme zamanı	-0.093	-0.409	0.683	-0.072	-0.313	0.755	-0.111	-0.484	0.630	-0.005	-0.020	0.984
Hastalıkları bilme durumu	-0.190	-1.778	0.079	-0.183	-0.183	0.093	-0.105	-0.105	0.331	-0.095	-0.863	0.391
Model uyumu	R=0.274 Adjusted R ² =0.019 F=1.332			R=0.248 Adjusted R ² =0.004 F=1.072			R=0.254 Adjusted R ² =0.065 F=1.132			R=0.143 Adjusted R ² =0.021 F=0.344		

Tablo 5. Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği puan ortalamasının alt boyutların puan ortalaması ile korelasyonu: Pearson korelasyon analizi

Alt boyutlar	Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği	
	Test değeri	p
Anne tutumu	0.854	0.000
Kavramlar	0.576	0.000
Annelerin bilgi durumu	0.621	0.000

Tartışma

Bebek için yaşamının ilk haftalarında ağırlı, anneler için yüksek anksiyete sebebi olan topuktan kan alma işlemi, genetik geçişli hastalıkların erken teşhisini sağlamak amacıyla küresel olarak yürütülen önemli bir sağlık programıdır. Yürütülen bu programda ebeveynlerin doğru bilgiye doğru zamanda sahip olması ebeveynlerdeki anksiyetenin azalmasına sebep olabilir. Çalışmamızda da annelerin ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını ve tutumlarının nasıl olduğunu, hangi faktörlerden etkilendiğini inceledik. Doğru bilgiye ulaşmak için doğru bilgi kaynağına ulaşmak en önemli kriterlerden biridir. Çalışmamızda annelerin %88.8'i taramalarla ilgili bilgisinin olduğunu belirtirken %23'ünün sağlık çalışanı dışında bir kaynaktan bilgi edindiği belirlendi. Türk toplumundaki kadınların sağlık okuryazarlık düzeylerinin incelendiği bir çalışmada kadınların sağlık okuryazarlık düzeylerinin istenilen seviyelerden daha düşük olduğu ve bunun aldıkları sağlık hizmetini etkilediği tespit edilmiştir (Çelikkat ve ark., 2020). Sağlık çalışanı dışındaki bilgi kaynaklarından yararlanan annelerin doğru bilgiye ulaşamadıkları düşünülmektedir. Evcili ve ark.'nın (2017) yaptığı çalışmada tarama programıyla ilgili annelerin %44'ü bilgi almadığını ifade ederken bizim çalışmamızda bu oran daha düşüktür. Bunun sebebi de halk sağlığı hizmeti olarak sunulan doğum öncesi bakımın oldukça yaygınlaşması olabilir.

Bu çalışmada Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeği puan ortalaması 19.94±4.06 olarak bulunurken, Erbay ve Yıldız'ın yaptığı geçerlik-güvenirlik çalışmasında ölçek puan ortalaması 31.32±4.63 olarak bulunmuştur. Erbay'ın çalışmasında annelerin bilgi ve tutumları bizim çalışmamıza göre çok daha yetersizdir (Erbay ve Yıldız, 2020). Bu çalışmada annelerin ölçek alt boyutlarının puan ortalaması da Erbay'ın çalışmasından daha düşük bulunmuştur. Bizim çalışmamızda anne bilgi ve tutumlarını daha iyi düzeyde olmasının sebebi çoğu annenin en az iki

bebeğe sahip olmasından ve daha önceki bebeği ile ilgili deneyimlerinden kaynaklanıyor olabilir.

Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumlarına etki eden faktörler incelendiğinde yaştaki azalma daha yüksek ölçek puanına neden olduğu belirlenirken, anne yaşının yetersiz bilgi ve tutumun yordayıcısı olduğu belirlendi. Fitzgerald ve ark.'nın çalışmasında 25 yaş altı ve üstü şeklinde iki gruba ayrılan annelerin 25 yaşından küçük olması, annenin primipar olması ve düşük eğitim seviyesi yetersiz bilgi için yordayıcı faktörler olarak tespit etmiştir, yaş bulgusu bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir (Fitzgerald ve ark., 2017). Fakat bizim çalışmamızda annenin çalışması, eğitimi, gelir düzeyi, aile tipi ve doğum sayısı annelerin yetersiz bilgi ve tutumu için yordayıcı birer faktör değildir. Bunun sebebi teknoloji kullanımının artmasına bağlı sosyoekonomik durum ya da eğitim durumu fark etmeksizin annelerin kolayca online ortamda bilgiye ulaşmasından kaynaklanıyor olabilir. Ölçeğin alt boyutu olan anne tutumu; kan alma işlemini onaylama, sonuçları takip etme anlamına gelmektedir. Kasem ve ark.'nın çalışmasında anneler arasında NTP'ye yönelik genel tutumun nispeten olumlu olduğu tespit edilmiş aynı zamanda annelerin büyük çoğunluğu NTP'yi faydalı, yenidoğanların refahına katkıda bulunan ve herhangi bir zararı olmayan işlem olarak algıladığı ortaya konmuştur. Aynı çalışmada annelerin NTP ile ilgili bilgi kaynağının hemşeriler olması olumlu tutum için yordayıcı bir faktör olarak tespit edilmiştir. Fakat anne yaşının, eğitim seviyesinin ya da çocuk sayısının NTP ile ilgili anne tutumunda yordayıcı faktörler olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kasem ve ark., 2022). Bizim çalışmamızda annelerin sergilediği olumlu tutumun sebebi topuk kanı alma işleminin çocuk için önemli ve faydalı düşüncesi olabilir ve bu olumlu anne tutumunun çalışmamızda incelenen sosyodemografik özelliklerin hiçbirinden etkilemediği görülmektedir.

Literatürde sağlıkla ilgili internet üzerinden ulaşılan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğinde belirgin tutarsızlıkların olduğu ve ebeveynlerin

büyük bir kısmının doğru bilgiye ulaşmada başarısızlıklar yaşadığı belirtilmiştir (Kubb ve Foran, 2022; Pehora ve ark.,2015). Bizim çalışmamızda annelerin %13'ü NTP ile ilgili bilgiyi internetten öğrendiklerini belirtmesine rağmen, bilgi kaynağının taramalarla ilgili yetersiz bilgi ve tutum için yordayıcı bir faktör olmadığı görülmektedir. Evcili ve ark.'nın postpartum dönemde kadınlara yaptığı tarama testlerine ilişkin eğitim çalışmasında bilgi düzeylerinin eğitim sonrasında anlamlı derecede yükseldiğini tespit etmiş ve annelerin %66'sının sağlık çalışanlarından bilgi almak istediklerini ortaya koymuştur (Evcili ve ark., 2017). Bir diğer çalışmada annelerin %36'sı doğumdan 2-3 hafta önce, %30'u ise bebeğe tarama yapılırken bilgi almak istediklerini belirtmişlerdir (Erbay ve Yıldız, 2020). Bu çalışmada bilgi alma zamanının ve bilgi sahibi olmanın yetersiz bilgi ve tutumu etkilemediği görülmektedir.

Yenidoğan Taramaları Hakkında Anne Bilgi ve Tutumları Ölçeğinde toplam puan ortalaması ile en güçlü ilişkinin anne tutumu alt boyutuyla olduğu görülmektedir. Kasem ve ark.'nın çalışmasında annelerin bilgi düzeyleri ile tutumları arasında orta düzeyde pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir (Kasem ve ark., 2022). Bir diğer çalışmada ebeveynlerin NTP'ye katılımını engelleyen ve olumsuz tutum için etki eden faktörlerden birinin yetersiz ya da yanlış bilgi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Blom ve ark., 2021). NTP'ye ilişkin anne bilgisinin risk altındaki yenidoğanın takip/teşhisi için ve aynı zamanda etkili yenidoğan tarama sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için kritik önem taşıdığı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada annelerin yenidoğan tarama programları hakkında bilgi ve tutumlarının iyi olduğu ancak istenilen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda sağlık çalışanı dışında herhangi bir kaynaktan bilgi edinen ve NTP hakkında hiçbir bilgisi olmayan annelerin olduğu görülmüştür. Bunun yanında daha erken yaşlarda anne olan kadınların yetersiz bilgi ve tutum konusunda risk altında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Endokrin ve metabolik olarak ortaya çıkan kalıtsal hastalıkların erken tanı ve tedavisi için annelerle etkili iletişimin kurulabildiği dönemlerde klinik hemşireleri tarafından eğitimler planlanmalıdır. Anne adayları NTP ile ilgili eğitim programlarına dahil edilmelidir. Anne yaşı dışında çalışmamızdaki diğer sosyodemografik özelliklerin annelerin bilgi ve tutumuna etki etmediği görülmüş

olup, farklı popülasyonlarda çalışmanın tekrarlanması, bilgi ve tutuma etki edebilecek diğer faktörlerin araştırılması önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma doğumdan sonraki 24-72. saatler arasında yürütülmüştür. Doğumdan sonra anneler yorgun ve bebekleriyle ilgili endişeli, düşünceli, vb. duygular içinde olabilir. Veri toplama aşamasında aile büyüklerinin bebeğin bakımı ya da ziyaret için annenin yanında bulunması iletişimi güçleştiren faktörlerden olmuştur. Literatürde yenidoğan metabolik ve endokrin tarama programlarıyla ilgili çalışmalar mevcuttur. Fakat bu çalışmada Türkçe geçerlik-güvenirliliği yapılmış ölçekle ilk defa objektif olarak annelerin bilgi ve tutumları değerlendirilmiş, farklı popülasyonlarda yapılacak olan çalışmalarla karşılaştırma imkânı sunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Çalışmanın yapılabilmesi için Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Uygulamalar Etik Kurulundan (05 Ekim 2021 tarih ve E-60116787-020-113789 sayı) onay alınmıştır. Bunun yanı sıra çalışmanın yapılacağı hastaneden kurum izni alınmıştır. Çalışmaya katılan annelere açıklama yapılarak yazılı onam alınmıştır. Araştırmanın tüm prosedürleri ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yürütülmüştür.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: BB; Tasarım: BB, BÇ; Danışmanlık: BÇ; Veri toplama: BB; Veri İşleme: BB; Analiz ve/veya Yorum: BB, BÇ; Kaynak tarama: BB; Makalenin Yazımı: BB, BÇ; Eleştirel inceleme: BÇ

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Ülkemizde geçerlik-güvenirliliği yapılmış NTP ile ilgili annelerin bilgi ve tutumunu ölçen bir araç yeni geliştirildiği için literatürde bu konuda çalışmalar sınırlı sayıdadır.
- Bu çalışmayla objektif olarak NTP ile ilgili annelerin bilgi ve tutumu ölçülmüştür.
- NTP hakkında yetersiz bilgiye sahip olan annelerin mevcut olduğu tespit edilmiştir.
- Annenin eğitim düzeyi, çalışma durumu, aile tipi, gelir düzeyi, bilgi kaynağı, bilgi edinilen zaman NTP hakkında yetersiz bilgi ve tutum için yordayıcı birer faktör değilken, anne yaşının bir risk faktörü oluşturduğu tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Alan S, Alpar SE. (2020). Maternal anxiety associated with newborn screening. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 10(1), 46-53. <https://doi.org/10.33808/clinexphhealthsci.570626>
- Araia MH, Wilson BJ, Chakraborty P, Gall K, Honeywell C, Milburn J, Ramsay T, Potter BK. (2012). Factors associated with knowledge of and satisfaction with newborn screening education: a survey of mothers. *Genetics in Medicine*, 14(12), 963-970. <https://doi.org/10.1038/gim.2012.87>
- Blom M, Bredius RGM, Jansen ME, Weijmen G, Kemper EA, Wermont CL et al. (2021). Parents' perspectives and societal acceptance of implementation of newborn screening for SCID in the Netherlands. *Journal of Clinical Immunology*, 41(1), 99-108. <https://doi.org/10.1007/s10875-020-00886-4>
- Büyük ET. (2014). Annelerin bebeklerine yapılan topuk kanı alma işlemi hakkındaki bilgileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 883-891.
- Campbell ED, Ross LF. (2004). Incorporating newborn screening into prenatal care. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 190(4), 876-877. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2003.12.026>
- Çelikkanat Ş, Akbaş M, Gökyıldız SŞ. (2020). Yetişkin kadınların sağlık okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(54), 19-27. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.2009>
- Davis TC, Humiston SG, Arnold CL, Bocchini JA, Bass PF, Kennen EM, Bocchini A, Williams D, Kyler P, Lloyd-Puryear M. (2006). Recommendations for effective newborn screening communication: results of focus groups with parents, providers, and experts. *Pediatrics*, 117(3), 326-340. <https://doi.org/10.1542/peds.2005-2633M>
- Erbay A, Yıldız D. (2020). Yenidoğan taramaları hakkında anne bilgi ve tutumları ölçeği Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması, (Yüksek Lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Evcili F, Cesur B, Yurtsal B, Kaya N. (2017). Annelerin yenidoğan tarama testlerine ilişkin görüşlerinin ve tarama programlarına katılma durumlarının belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 25-35.
- Evcili F, Demirel G, Yurtsal ZB, Yılmaz EA. (2017). Yenidoğan tarama testleri eğitiminin annelerin bilgi düzeyine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 80-86.
- Fitzgerald C, Heery E, Conneally N, Linnane B, George S, Fitzpatrick P. (2017). An evaluation of pregnant women's knowledge and attitudes about newborn bloodspot screening. *Midwifery*, 45, 21-27. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2016.11.007>
- Gür, E. (2019). Aşı kararsızlığı-aşı reddi. *Türk Pediatri Arşivi*, 54, 1-2. <https://doi.org/10.14744/TurkPediatriArs.2019.79990>
- Gurian EA, Kinnamon DD, Henry JJ, Waisbren SE. (2006). Expanded newborn screening for biochemical disorders: The effect of a false-positive result. *Pediatrics*, 117(6), 1915-1921. <https://doi.org/doi:10.1542/peds.2005-2294>
- IJzebrink A, van Dijk T, Franková V, Loeber G, Kožich V, Henneman L, Jansen M. (2021). Informing Parents about Newborn Screening: A European Comparison Study. *International Journal of Neonatal Screening*, 7(1), 13. <https://doi.org/10.3390/ijns7010013>
- Kasem A, Razeq N, Abuhammad S, Alkhazali H. (2022). Mothers' knowledge and attitudes about newborn screening in Jordan. *Journal of Community Genetics*, 13(2), 215-225. <https://doi.org/10.1007/s12687-021-00572-x>
- Kubb C, Foran HM. (2022). Online health information seeking for self and child: An experimental study of parental symptom search. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 5(2):e29618. <https://doi.org/10.2196/29618>
- Mallmann MB, Tomasi YT, Boing AF. (2020). Neonatal screening tests in Brazil: Prevalence rates and regional and socioeconomic inequalities. *Jornal de Pediatria*, 96(4):487-494. <https://doi.org/10.1016/j.jpmed.2019.02.008>
- Newcomb P, True B, Walsh J, Dyson M, Lockwood S, Douglas B. (2013). Maternal attitudes and knowledge about newborn screening. *The American Journal of Maternal Child Nursing*, 38(5), 289-296. <https://doi.org/10.1097/NMC.0b013e31829a55e2>
- Padilla CD, Therrell BL, Working Group of the Asia Pacific Society for Human Genetics on Consolidating Newborn Screening Efforts in the Asia Pacific Region. (2012). Consolidating newborn screening efforts in the Asia Pacific region. *Journal of Community Genetics*, 3(1), 35-45. <https://doi.org/10.1007/s12687-011-0076-7>
- Pehora C, Gajaria N, Stoute M, Fracassa S, Serebale-O'Sullivan R, Matava CT. (2015). Are parents getting it right? A survey of parents' internet use for children's health care information. *Interactive Journal of Medical Research*, 22;4(2): e12. <https://doi.org/10.2196/ijmr.3790>
- Salm N, Yetter E, Tluczek A. (2012). Informing parents about positive newborn screen results: parents' recommendations. *Journal of Child Health Care*, 16(4), 367-381. <https://doi.org/10.1177/1367493512443906>
- Suriadi C, Jovanovska M, Quinlivan JA. (2004). Factors affecting mothers' knowledge of genetic screening. *The Australian & New Zealand Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 44(1), 30-34. <https://doi.org/10.1111/j.1479-828X.2004.00171.x>
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Çocuk ve Ergen Sağlığı Daire Başkanlığı. (2022). Yenidoğan Metabolik ve Endokrin Hastalık Tarama Programı (NTP) Erişim Tarihi: 10.08.202 https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/cocukergen-tp-liste/yenidogan_tarama_programi.html

- Tekeli A, Akça ÇA, Halil H, Karacan CD, Tuysun N. (2021). Çocuk acil servise başvuran hastalarda tedavi redlerinin değerlendirilmesi. Sağlık Akademisi Kastamonu, 6(2), 13-19.
<https://doi.org/10.25279/sak.709487>
- Therrell BL, Padilla CD, Loeber JG, Kneisser I, Saadallah A, Borrajo GJ, Adams J. (2015). Current status of newborn screening worldwide: 2015. Semin Perinatol, 39(3), 171-87.
<https://doi.org/10.1053/j.semperi.2015.03.002>
- Tluczek A, Orland KM, Nick SW, Brown RL. (2009). Newborn screening: an appeal for improved parent education. The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing, 23(4), 326-334.
<https://doi.org/10.1097/JPN.0b013e3181a1bc1f>
- van Dijk T, Kater A, Jansen M, Dondorp W J, Blom M, Kemp S, Langeveld M, Cormel MC, van der Pal SM, Henneman L. (2021). Expanding neonatal bloodspot screening: A multi-stakeholder perspective. Frontiers in Pediatrics, 9, 706394. <https://doi.org/10.3389/fped.2021.706394>
- Wilcken B, Wiley V, Hammond J, Carpenter K. (2003). Screening newborns for inborn errors of metabolism by tandem mass spectrometry. New England Journal of Medicine, 348(23), 2304-2312.
<https://doi.org/10.1056/NEJMoa025225>